

ЕКОНОМІКА, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ЦИВІЛЬНЕ, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 332.872(477)

О. М. КОРШАКОВА,

викладач кафедри правового регулювання економіки
Харківського національного економічного університету

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ В ЦИВІЛЬНОМУ ОБІГУ УКРАЇНИ

Здійснено історичний огляд розвитку вчень щодо послуг в цивільному праві, розглянуто підроди вчених до сутності житлово-комунальних послуг та їх місця в цивільному обігу. Проаналізовано становище учасників житлово-комунальних послуг, їх права та обов'язки, захист прав споживачів таких послуг.

Захист прав споживачів житлово-комунальних послуг є однією з найважливіших соціально значущих функцій держави. Стрімке розширення сфери послуг в економіці України обумовило необхідність формування механізму цивільно-правового регулювання відносин з надання послуг. Відносини у сфері надання житлово-комунальних послуг останнім часом набувають важливого значення. Проблема відносин між споживачами та підприємствами-постачальниками житлово-комунальних послуг характерна для всієї України. Парадокс цієї ситуації в тому, що, будучи найактуальнішою для всіх, їй приділяється найменше уваги. Головна причина – відсутність інформації, а іноді навіть небажання її надавати споживачам або спотворення інформації з боку комунальних служб та органів влади, що відповідають за житлово-комунальне господарство. Інша причина – те, що житлово-комунальна послуга є новою для українського законодавства. Захист прав споживачів житлово-комунальних послуг є однією з найважливіших соціально значущих функцій держави, а тому виникає потреба в розгляді змісту таких послуг, і передусім у з'ясуванні сутності даної послуги.

Дослідження будь-якого цивільно-правового явища неможливе без з'ясування його соціально-економічної сутності. Більшість теоретичних конструкцій, які використовуються в цивільному праві, існують протягом багатьох століть, ще з часів римського права. Зберігаючи свої основні риси, свій каркас, вони змінюються залежно від конкретних соціально-економічних умов. Зміна місця і значення послуг у соціально-економічних системах розвинених країн кін-

ця XX – початку XXI століть найбільш повно відображена в теорії постіндустріального суспільства. У рамках даної концепції, родоначальником якої вважається Д. Белл [1], викладаються основні тенденції розвитку провідних західних країн після Другої світової війни. На основі їх аналізу було зроблено висновок про формування в цих країнах суспільства нового типу – постіндустріального.

В основу виділення доіндустріального, індустріального та постіндустріального періодів розвитку суспільства покладені тип виробництва і різновид використовуюваного знання. Третинний сектор економіки – сфера послуг – присутній в економіці будь-якого типу суспільства, але обсяг послуг та їх характер відрізняються залежно від епохи.

В індустріальному суспільстві на перший план виходять послуги, що мають допоміжне становище при виробництві, до яких належать транспорт, комунальне господарство, фінанси, управління нерухомістю, а також побутові послуги. Переважання в структурі економіки сектора послуг розглядається як одна з основних ознак постіндустріального суспільства. Таким чином, розширення сфери послуг в економіці провідних розвинених країн слід розглядати як довгострокову, досить стійку тенденцію, обумовлену їх вступом у постіндустріальний етап розвитку.

В Україні також спостерігається певне зростання частки послуг ВВП. Воно викликано насамперед внутрішніми процесами, що відбуваються в країні. Серед них виділяють такі:

– збільшення кількості платних послуг, особливо в освіті та медицині, у зв'язку зі скороченням державного фінансування;

– становлення малого бізнесу, перевага якого полягає в незначному обсязі стартового капіталу, потрібного для відкриття «власної справи»;

– потреба ринкової економіки в нових послугах (наприклад у консалтингу, маркетингу, житлово-комунальних послугах).

Сфера послуг, як ми вже вказували, присутня в економіці будь-якого типу суспільства. Відповідно й елементи правового регулювання відносин із надання послуг зустрічаються у правових джерелах різних суспільно-економічних формацій. Вони є досить різноманітними, але не відповідають реаліям сучасних договорів про надання послуг, оскільки сфера послуг того часу ототожнюється насамперед зі сферою застосування вільнонайманої праці. Так, більшість дослідників як першоджерело правового регулювання відносин з надання послуг виділяють договір найму послуг у римському праві і договір особистого найму в російському дореволюційному цивільному праві.

За радянських часів була перервана традиція правового регулювання всієї сукупності відносин з надання послуг у рамках самостійного договірного типу в кодифікованому правовому акті. Договір найму послуг трансформувався в трудовий договір, а категорія «послуги» використовувалася у Цивільному кодексі РРФСР 1922 р. і 1964 р. спорадично. У Цивільному кодексі 1922 р. послуги згадувалися лише як внесок, зроблений учасником простого товариства (ст. 277). У ст. 228 Цивільного кодексу РРФСР 1964 р. встановлювалося, що організація, яка сплатила товари та послуги, повинна одержати від другої сторони документ, що засвідчує сплату грошей та її підставу.

До прийняття нового Цивільного кодексу України у 2003 р. погляди цивілістів на питання про цивільно-правову сутність послуг суттєво різнилися. Більшість учених (М. А. Барінов, О. Ю. Кабалкін, В. П. Мозолін, Е. Л. Плом, А. Є. Шерстобітов) [2] переважно розглядали послуги як діяльність по задоволенню потреб громадян. Інші (Ю. Х. Калмиков, Є. Н. Романова) [3], в цілому поділяючи таку позицію, вказували на те, що поняттям «послуги» охоплюються майнові відносини не тільки за участю громадян, але й за участю соціалістичних організацій. Принципово іншої позиції дотримувалися О. С. Іоффе [4], О. С. Красавчиков [5], Є. Д. Шешенін [6], котрі розглядали послуги як предмет зобов'язань про надання послуг.

Досить поширеною є думка про послуги як результат діяльності. Так, С. С. Алексеев від-

значав, що послуги – це «не сама по собі діяльність, а певний результат» [7]. На думку М. В. Кротова, послуга може бути об'єктом як цивільних, так і трудових правовідносин. Об'єктом трудових правовідносин є послуга як процес обслуговування, а цивільного – послуга як продукт праці. Тим не менш послугу він визначав як «діяльність громадянина або організації, споживану в процесі її здійснення, продукт якої не має уречевленого вираження» [8]. З наведених визначень зрозуміло, що розглядати послуги як результат діяльності з відривом від самої діяльності не доцільно, тому що зрештою всі вказані автори визначають послуги через діяльність.

Найбільшу підтримку в літературі отримало визначення послуги як діяльності, що не має матеріалізованого результату. О. С. Іоффе вказував на те, що в договорі послуг іде мова «про діяльність таких видів, які не отримують або не обов'язково повинні отримати втілення в матеріалізованому результаті» [9].

Відсутність матеріального результату як основна ознака послуг використовується і для їх відмежування від роботи. У зв'язку з цим проблема співвідношення робіт і послуг, а отже, і співвідношення договору підяду та договору з надання послуг, набула самостійного значення в дискусії про поняття послуг.

У дореволюційному російському цивільному праві розмежування робіт та послуг практично було відсутнє. Д. І. Мейер давав таке визначення підяду: «... договір, за яким одна особа зобов'язується за вказану винагороду, протягом певного часу, надати іншій особі будь-яку послугу» [10]. Таким чином, у цивілістичній літературі не було сформовано єдиного загально визнаного поняття послуг, а також відсутня концепція послуг, яка дозволила б розкрити сутність даної цивільно-правової категорії і відмежувати її від інших правових явищ, перш за все від робіт.

Послуги як вид діяльності являють собою групу суспільних відносин, що виникають у процесі задоволення потреб учасників майнового обороту. Суспільні відносини певного виду в теорії права, в тому числі й цивільного, розглядаються як об'єкт правового регулювання. Відповідно послуги як вид діяльності є об'єктом правового регулювання.

У радянському цивільному праві А. Є. Шерстобітовим була розроблена концепція договору на обслуговування громадян як самостійного типу цивільно-правового договору поряд із загальноцивільними та господарськими

договорами [11]. Як істотні ознаки договору на обслуговування громадян вказувалися плановий характер діяльності, спеціальна правоздатність, переддоговірні зобов'язання (з інформування громадянина про властивості товарів, робіт, послуг тощо) організації обслуговування, якість обслуговування як кінцевий договірний результат.

Зростання ролі послуг в українській економіці зумовило закріплення категорії «послуги» у Конституції України, Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ) [12], законах та інших правових актах цивільного законодавства України. У Цивільному кодексі України регулюванню відносин із надання послуг відводиться значне місце. Принципове значення має визнання послуги самостійним об'єктом цивільних прав – ст. 177 ЦКУ, за якою послуга – це робота, яка виконується одним учасником цивільних відносин для задоволення матеріальних або духовних потреб іншого учасника таких відносин. Отримав закріплення у главі 63 ЦКУ новий тип договору – договір про надання послуг. Крім того, у Цивільному кодексі України відносини з надання послуг врегульовані також і в рамках інших договірних типів. Включення даного правочину у ЦКУ є закономірним процесом, який спрямований на проведення більш детальної правової регламентації вже існуючих договорів, а також таких, що не були врегульовані в Цивільному кодексі УРСР 1963 р.

Окремі види послуг регулюються численними спеціальними нормативними актами, затвердженими Кабінетом міністрів України: Правилами побутового обслуговування населення; Правилами надання послуг поштового зв'язку тощо. Основні засади організаційних, господарських відносин, що виникають у сфері надання та споживання житлово-комунальних послуг між їхніми виробниками, виконавцями і споживачами, а також їхні права та обов'язки регулюються Законом України «Про житлово-комунальні послуги».

Цивільний кодекс весь обсяг договірних відносин при наданні послуг вміщує у семи статтях. Поняття послуги є новелою в Цивільному кодексі України, а тому не може охопити все різноманіття договірних відносин при наданні послуг. Особливо це стосується прав і обов'язків, які виникають при виконанні договорів щодо надання послуг у житлово-комунальній сфері та у сфері захисту прав споживачів таких послуг.

У системі законодавства щодо регулювання послуг особливе місце посідає Закон України

«Про захист прав споживачів» [13]. Цей закон регулює не окремі види послуг, а певну сукупність суспільних відносин із надання послуг – відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. Щодо надання послуг у житлово-комунальній сфері, то основним нормативно-правовим актом виступає Закон України «Про житлово-комунальні послуги».

Стаття 1 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» містить наступне визначення: «житлово-комунальні послуги – результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилых приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил» [14]. Таке визначення не конкретизує послуги та комунікації, за допомогою яких вони виявляються. Спроба надати перелік послуг міститься у ст. 67. Житлового кодексу України «плата за комунальні послуги (водопостачання, газ, тепла енергія та інші послуги) береться крім квартирної плати за затвердженими в установленому порядку тарифами».

Отже, житлово-комунальні послуги являють собою дії або діяльність виконавця з підтримки і відновлення належного технічного та санітарно-гігієнічного стану будівель, споруд, обладнання, комунікацій та об'єктів житлово-комунального призначення, вивезення побутових відходів та подачі споживачам електричної енергії, питної води, газу, теплової енергії і гарячої води. Житлово-комунальні послуги та умови їх надання мають бути безпечними для життя, здоров'я та майна споживачів, навколишнього природного середовища.

Споживачеві можуть надаватися наступні види комунальних послуг:

– холодне водопостачання – цілодобове забезпечення споживача холодною питною водою належної якості, що подається в необхідних обсягах приєднаною мережею в житлове приміщення або до водорозбірної колонки;

– гаряче водопостачання – цілодобове забезпечення споживача гарячою водою належної якості, що подається в необхідних обсягах приєднаною мережею в житлове приміщення;

– водовідведення – відведення побутових стоків з житлового приміщення приєднаною мережею;

– електропостачання – цілодобове забезпечення споживача електричною енергією належної якості, що подається в необхідних обсягах приєднаною мережею в житлове приміщення;

– газопостачання – цілодобове забезпечення споживача газом належної якості, що подається в необхідних обсягах приєднаною мережею в житлове приміщення, а також продаж побутового газу в балонах;

– опалення – підтримка в житловому приміщенні, опалюваному приєднаною мережею, температури повітря виходячи з характеристик приміщення (житлове, кутове тощо), а також продаж твердого палива за наявності пічного опалення.

При наданні комунальних послуг допускаються перерви для проведення ремонтних і профілактичних робіт, а також робіт із підключення нових споживачів. Але це можливо тільки за умови, що споживачі були заздалегідь повідомлені (в письмовій формі). Крім того, тривалість зазначених перерв встановлюється відповідно до вимог законодавства.

Сторонами, що беруть участь у процесі надання комунальних послуг, є:

– споживач – громадянин, що використовує комунальні послуги для особистих, сімейних, домашніх та інших потреб, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності;

– виконавець – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, а також індивідуальний підприємець, що надають комунальні послуги, виробляють або купують комунальні ресурси і відповідають за обслуговування внутрішньобудинкових інженерних систем, з використанням яких споживачеві надаються комунальні послуги. Виконавцями можуть бути керуюча організація, товариство власників житла, житлово-будівельний, житловий або інший спеціалізований споживчий кооператив, а при безпосередньому управлінні багатоквартирним будинком власниками приміщень – інша організація, яка виробляє або купує комунальні ресурси.

Виходячи з цього визначимо, в чому полягають їхні права і обов'язки, якими нормативними актами регулюються їх правовідносини. Так, споживач має право:

1) одержувати в необхідних обсягах комунальні послуги належної якості, безпечні для його життя, здоров'я і такі, що не заподіюють шкоди його майну;

2) отримувати від виконавця:

– відомості про стан розрахунків з оплати комунальних послуг (особисто або через свого представника);

– акт про ненадання або надання комунальних послуг неналежної якості та про усунення виявлених недоліків у встановлені терміни;

– інформацію про обсяги та якість комунальних послуг, умов їх надання, зміну розміру плати за комунальні послуги та порядку їх оплати;

3) бути повністю або частково звільненим від оплати комунальних послуг у період тимчасової відсутності за місцем постійного проживання або за період ненадання комунальних послуг;

4) вимагати:

– сплати виконавцем неустойки (штрафів, пені) при ненаданні комунальних послуг або наданні комунальних послуг неналежної якості в порядку та випадках, передбачених законами та договором;

– від виконавця відшкодування збитків і шкоди, заподіяної життю, здоров'ю або майну споживача (чи осіб, які проживають разом із ним) унаслідок ненадання або надання комунальних послуг неналежної якості, а також моральної шкоди;

– пред'явлення уповноваженим представником виконавця документів, що підтверджують їх повноваження;

5) здійснювати інші права, передбачені Житловим кодексом України (далі – ЖКУ) і законодавством.

Виконавець має право:

1) вимагати:

– внесення плати за спожиті комунальні послуги, а також у випадках, встановлених законодавством та договором, – сплати неустойки (штрафів, пені);

– допуску в заздалегідь узгоджений із споживачем час в займане ним жиле приміщення працівників або представників виконавця (у тому числі працівників аварійних служб) для огляду технічного та санітарного стану внутріквартирного обладнання та виконання необхідних ремонтних робіт, а для ліквідації аварій – у будь-який час;

– повного відшкодування збитків, що виникли з вини споживача та (або) членів його сім'ї, у разі невиконання споживачем обов'язку допускати в займане ним жиле приміщення працівників та представників виконавця (у тому числі працівників аварійних служб);

2) у заздалегідь узгоджений зі споживачем час, але не частіше одного разу на шість місяців, здійснювати перевірку правильності зняття споживачем показань індивідуальних приладів обліку, їх справності, а також цілісності на них пломб;

3) припиняти чи обмежувати подачу споживачеві гарячої води, електричної енергії та газу;

4) здійснювати інші права, передбачені ЖКУ, іншими законами та договором.

При цьому і на споживача, і на виконавця покладені серйозні обов'язки. Так, споживач зобов'язаний:

1) при виявленні несправностей (аварій) внутріквартирного обладнання, колективних (загальнобудинкових), загальних (квартирних) або індивідуальних приладів обліку негайно повідомляти про них виконавця та аварійно-рятувальну службу, а за наявності можливості – вживати заходів щодо їх усунення;

2) при пожежах, аваріях на внутрішньобудинкових інженерних системах, а також при інших порушеннях, що виникають при використанні комунальних ресурсів, негайно повідомляти про них виконавця та аварійно-рятувальну службу;

3) з метою обліку комунальних ресурсів, що подаються споживачу, використовувати колективні (загальнобудинкові), загальні (квартирні) або індивідуальні прилади обліку, внесені до державного реєстру засобів вимірювань;

4) забезпечити збереження пломб на колективних (загальнобудинкових), загальних (квартирних) або індивідуальних приладах обліку та розподільниках, встановлених у житловому приміщенні;

5) допускати у заздалегідь узгоджений із виконавцем час у займане жиле приміщення працівників та представників виконавця (у тому числі працівників аварійних служб), представників органів державного контролю та нагляду для огляду технічного та санітарного стану внутріквартирного обладнання та виконання необхідних ремонтних робіт, а представників виконавця (у тому числі працівників аварійних служб) для ліквідації аварій – у будь-який час;

6) у заздалегідь узгоджений із виконавцем час (не частіше одного разу на шість місяців) забезпечити допуск для зняття показань загальних (квартирних) та індивідуальних приладів обліку;

7) інформувати виконавця про зміну підстав та умов користування комунальними послугами та їх оплати не пізніше 10 робочих днів з дати змін, що відбулися;

8) своєчасно і в повному обсязі вносити плату за комунальні послуги. У разі невнесення у встановлений термін плати за комунальні послуги споживач сплачує виконавцю пеню в розмірі, встановленому ЖКУ, що не звільняє

споживача від внесення плати за комунальні послуги;

9) нести інші обов'язки, передбачені чинним законодавством та договором.

При цьому встановлено, що споживачеві забороняється виконання певних дій. Так, він не може використовувати побутові машини (прилади, обладнання) з паспортною потужністю, що перевищують максимально допустимі навантаження, визначені в технічних характеристиках внутрішньобудинкових інженерних систем, зазначених у технічному паспорті житлового приміщення, ведення якого здійснюється відповідно до порядку державного обліку житлових фондів. Крім того, не можна проводити зливання теплоносія з системи опалення без дозволу виконавця.

Деякі дії заборонено робити споживачеві самовільно:

– приєднуватися до внутрішньобудинкових інженерних систем або приєднуватися до них в обхід колективних (загальнобудинкових), загальних (квартирних) або індивідуальних приладів обліку, вносити зміни у внутрішньобудинкові інженерні системи без внесення в установленому порядку змін у технічну документацію на багатоквартирний будинок чи житловий будинок або в технічний паспорт житлового приміщення;

– збільшувати поверхні нагрівання приладів опалення, встановлених у житловому приміщенні, понад параметри, зазначені в технічному паспорті житлового приміщення;

– порушувати пломби на приладах обліку, демонтувати прилади обліку і чинити дії, спрямовані на спотворення їх показань або пошкодження.

Специфіка обов'язків виконавця відображена в Законі України «Про житлово-комунальні послуги». На підставі зазначеного нормативного акта виконавець повинен забезпечувати своєчасність та відповідну якість житлово-комунальних послуг згідно із законодавством та умовами договору, в тому числі шляхом створення систем управління якістю відповідно до національних або міжнародних стандартів. Відносини між громадянами-споживачами та організаціями-виконавцями будуються на підставі укладених між ними договорів – виконавець повинен підготувати та укласти зі споживачем договір на надання житлово-комунальних послуг з визначенням відповідальності за дотримання умов його виконання згідно з типовим договором. Для того щоб не порушувати своїх обов'язків з доставки комунальних

ресурсів споживача, вони повинні самостійно або з залученням інших осіб обслуговувати внутрішньобудинкові інженерні системи, з використанням яких надаються комунальні послуги споживачу; усувати аварії, а також виконувати отримані заявки споживачів. Крім того, виконавець зобов'язаний надавати в установленому законодавством порядку необхідну інформацію про перелік житлово-комунальних послуг, їх вартість, загальну вартість місячного платежу, структуру цін/тарифів, норми споживання, режим надання житлово-комунальних послуг, їх споживчі властивості.

У тому випадку, якщо у виконавця виникає необхідність проведення планових робіт усередині житлового приміщення, він зобов'язаний не пізніше ніж за три дні до цього узгодити зі споживачем час доступу в дане приміщення. Як варіант допускається можливість направлення йому відповідного письмового повідомлення. Даний документ повинен містити таку інформацію:

- передбачувані дата і час проведення робіт;
- номер телефону, за яким споживач вправі узгодити іншу дату і час проведення робіт, але не пізніше п'яти робочих днів з моменту одержання повідомлення;
- вид робіт, які будуть проводитися;
- строки проведення робіт;
- посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, відповідальної за проведення робіт.

Дане повідомлення вважатиметься дійсним, а споживач поінформованим належним чином, якщо повідомлення буде отримано споживачем, а не просто відправлено виконавцем.

Розглянувши права та обов'язки споживача комунальних послуг і виконавця, можна співвіднести їх із тими правами і обов'язками, які передбачені законодавством про захист прав споживачів. Згідно з наведеним Законом можна зробити висновок про те, що права та обов'язки споживача і виконавця відповідають положенням Закону «Про захист прав споживачів» і засновані на них.

Питання захисту прав споживачів у житлово-комунальній сфері набули особливої актуальності у зв'язку зі зростанням цін на комунальні послуги і різким збільшенням їх частки у структурі витрат населення. Разом із тим рівень і якість комунальних послуг не зазнали істотних змін, незважаючи на що відбуваються інституційні перетворення в різних секторах економіки. Стан сфери житлово-комунального обслуговування викликає безліч нарікань з боку споживачів [15].

Питання про підвищення якості житлово-комунальних послуг зачіпає всі верстви населення, практично всіх споживачів. У той же час комунальне господарство перебуває в кризовому стані – застаріле обладнання, відсутність чіткої системи відносин споживачів і виконавців послуг, відсутність обґрунтованих критеріїв якості послуг. Майже увесь житловий фонд обслуговується комунальними ЖЕКами соціалістичного типу, які, будучи одночасно замовниками і виконавцями своїх послуг з утримання будинків, не мають жодних стимулів забезпечувати належну якість своєї роботи. А тому важливим для України є сучасний процес реформування системи надання комунальних послуг.

Список використаної літератури

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М. : Academia, 2004. – 783 с.
2. Брагинский М. И. Договорное право : в 5 кн. Кн. 1 / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 2011. – 908 с.
3. Степанов Д. И. Услуги как объект гражданских прав / Д. И. Степанов. – М. : Статут, 2005. – 346 с.
4. Калмыков Ю. Х. Избранное: труды, статьи, выступления / Ю. Х. Калмыков ; [сост. О. М. Козырь, О. Ю. Шилохвост]. – М. : Статут, 1998 – 312 с.
5. Иоффе О. С. Избранные труды по гражданскому праву: из истории цивилистической мысли, гражданское правонарушение, критика теории «хозяйственного права» / О. С. Иоффе. – 3-е изд., испр. – М. : Статут, 2009. – 780 с.
6. Красавчиков О. А. Категории науки гражданского права : избр. тр. в 2 т. Т. 2 / О. А. Красавчиков. – М. : Консультант плюс, 2005. – 492 с.
7. Советское гражданское право : учеб. для вузов : в 2 т. Т. 1 / [О. А. Красавчиков, Л. Г. Кузнецова, Е. Д. Шешенин и др.] ; под общ. ред. О. А. Красавчикова. – М. : Высш. шк., 1985 – 544 с.
8. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия: опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.
9. Кротов М. В. Обязательство по оказанию услуг в советском гражданском праве : учеб. пособие / М. В. Кротов. – Л. : ЛГУ, 1990. – 106 с.
10. Иоффе О. С. Избранные труды : в 3 т. Т. 3 Общее учение об обязательствах. Отдельные виды обязательств / О. С. Иоффе. – М. : Юрид. лит., 2004. – 835 с.

11. Мейер Д. И. Русское гражданское право / Д. И. Мейер. – 3-е изд., испр. – М. : Статут ; Консультант Плюс, 2003. – 829 с.
12. Шерстобитов А. Е. Гражданско-правовой договор как средство охраны прав граждан потребителей / А. Е. Шерстобитов // Вестник МГУ. Серия 11. Право. – 1991. – № 6. – С. 15–22.
13. Суханов Е. А. Договор на обслуживание граждан / Е. А. Суханов, А. Е. Шерстобитов // Вестник МГУ. Серия 11. Право. – 1984. – № 4. – С. 21–27.
14. Цивільний кодекс України. – Х. : Одиссей, 2011. – 352 с.
15. Про захист прав споживачів : закон України від 12 трав. 1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
16. Про житлово-комунальні послуги : закон України від 24 черв. 2004 р. № 1875-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 47. – Ст. 514.
17. Требушенко Т. А. Уголовно-правовая защита прав потребителей в современных условиях / Т. А. Требушенко // Закон и право. – 2010. – № 1. – С. 77–79.

Надійшла до редколегії 18.06.2011

КОРШАКОВА О. Н. ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНЫЕ УСЛУГИ В ГРАЖДАНСКОМ ОБОРОТЕ УКРАИНЫ

Осуществлен исторический обзор развития учений об услугах в гражданском праве, рассмотрены подходы ученых на сущность жилищно-коммунальных услуг и их место в гражданском обороте. Проанализировано положение участников жилищно-коммунальных услуг, их права и обязанности, защита прав потребителей таких услуг.

KORSHAKOVA O. UTILITY SERVICES IN THE CIVIL CIRCULATION OF UKRAINE

An historical review of studies on services in civil law, considered the approaches of scientists on the nature of utility services and their place in civil circulation is made. The state of participants of housing services, their rights and responsibilities, protection of consumers of such services are analyzed.

УДК 347.155(477)

Ю. М. ПУСТОВА,

ад'юнкт

Харківського національного університету внутрішніх справ

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ЦИВІЛЬНА ПРАВОЗДАТНІСТЬ» ТА «КОМПЕТЕНЦІЯ» НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Визначено та проаналізовано поняття цивільної правоздатності, яка в юридичних осіб органів внутрішніх справ України має спеціальний характер. Розкрито поняття компетенції органів внутрішніх справ та надано їй характеристику в цивільно-правових відносинах. Проведено порівняння даних понять та визначено їх співвідношення при участі юридичних осіб органів внутрішніх справ України у цивільно-правових зобов'язаннях.

У зв'язку зі становленням ринкової економіки в Україні розширюється участь юридичних осіб публічного права в цивільно-правових відносинах, і відповідно неминучо є і участь структурних підрозділів органів внутрішніх справ України (далі – ОВС України) у цивільно-правових відносинах. Слід зазначити, що Цивільний кодекс (далі – ЦК) України не регулює порядку їх участі в цивільних правовідносинах, відсилаючи до інших нормативно-правових актів. Наслідком цього є те, що сьогодні питання цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права недостатньо розкриті в цивільному законодавстві або вре-

гульовані суперечливо. Зокрема, йдеться про порядок участі юридичних осіб публічного права, в тому числі юридичних осіб ОВС України у цивільних відносинах, їх організаційно-правову форму, механізм цивільно-правової відповідальності, специфіку участі у цивільно-правових зобов'язаннях. **Актуальність** статті полягає в наявності дискусійних теоретичних положень та недостатності окремих правових норм, що визначають поняття спеціальної правоздатності та компетенції і регулюють участь юридичних осіб ОВС України в договірних зобов'язаннях. Дослідженням даних питань займалися як вітчизняні правознавці